

Unios notatserie 2/24:

Unios kommentarer til regjeringens forslag til Revidert nasjonalbudsjett 2024 og Kommuneproposisjonen 2025





Om Unios notatserie

Unios notatserie gir bakgrunn og kommentarer til aktuelle faglige og politiske spørsmål. Her trykker vi også Unios syn i viktige høringssaker og våre innspill i forbindelse med statsbudsjett mv.

Tidligere utgaver finnes her:

<https://www.unio.no/publikasjoner/unios-notatserie/>

Dette nummeret er utarbeidet av [Fredrik Haugen](#). Han er sjeføkonom i Unio. Foto: Unio / Helene Moe Slinning

21.05.2024

Unios innspill til regjeringens forslag til Revidert nasjonalbudsjett 2024 og Kommuneproposisjonen 2025

Regjeringen foreslår i Revidert nasjonalbudsjett (RNB) å øke bevilgningene på flere områder, herunder forsvar, sykehus og politi. Unio ser positivt på disse forslagene som vil bidra til å styrke både den militære og den sivile beredskapen.

Kommuneøkonomien er under sterkt press. Andelen kommuner som gikk med underskudd har økt markant, fra om lag 20 prosent i 2022 til hele 45 prosent i 2023. Når regjeringen ikke legger opp til å øke de frie inntektene i 2024 i RNB, ligger det an til kutt i kjernetjenestene utdanning, helse og omsorg. Gode rammebetingelser for kommunesektoren er en investering i fremtidig velferd. De frie inntektene må økes betydelig i 2024.

Unio er videre kritisk til at regjeringen ikke tar den alvorlige økonomiske situasjonen innenfor høyere utdanning på alvor. Kuttene i UH-sektoren begynner for alvor å sette spor. Studietilbud legges ned, vitenskapelig ansatte får redusert forskningstid og fagmiljøer forringes. Institusjonene står i krevende omstillingsprosesser, varsler om ansettelsesstopp og nedbemanning. Dette rammer arbeidsvilkår, studiekvalitet og muligheten til å gi forskningsbasert utdanning. Høyere utdanning og forskning er samfunnsberedskap. Det krever langsiktighet og stabile rammebetingelser.

Den økonomiske politikken

Regjeringen foreslår i RNB å øke bevilgningene på flere områder, herunder forsvar, sykehus og politi. Forslagene vil styrke både den militære og den sivile beredskapen. Dette er etter Unios syn riktige prioriteringer i den situasjonen vi står i nasjonalt og internasjonalt.

Store deler av de økte bevilgningene finansieres av økte inntekter på ulike området. Samlet sett vil oljepengebruken øke med 9 mrd., til 419 mrd. kroner med regjeringens forslag. Siden Statens pensjonsfond utland (SPU) økte mer i 2023 enn antatt da statsbudsjettet ble lagt fram, er uttaksgraden fra SPU likevel den samme som i statsbudsjettet, på 2,7 prosent av fondets verdi. Dette er godt innenfor handlingsregelen på 3 prosent. Hadde regjeringen brukt hele handlingsrommet i handlingsregelen kunne den brukt om lag 475 mrd. kroner.

Flere har etter fremleggelsen uttrykt bekymring for at forslagene i RNB vil legge press på renta. Det er det ingen grunn til. Regjeringens anslag på veksten i offentlig konsum på 2024 er identisk med det siste anslaget fra Norges Bank i Pengepolitisk rapport 1/2024. Samtidig er Norges Banks siste anslag på strukturelt oljekorrigert underskudd i 2024, både målt som andel av SPU og som andel av trend-BNP, høyere enn regjeringens anslag i RNB. I Norges Banks siste rentebane ble det altså lagt til grunn at regjeringen ville bruke *flere* oljekroner enn den legger opp til i RNB.

På tide med reallønnsvekst

2023 ble det tredje året på rad med negativ eller ingen reallønnsvekst. Samlet sett har det ikke vært reallønnsvekst siden 2015. Denne utviklingen kan ikke fortsette.

Regjeringen anslår i RNB at lønns- og prisveksten i 2024 blir henholdsvis 5,2 og 3,9 prosent. Det vil si at regjeringen tror på en reallønnsvekst på 1,3 prosentpoeng i år. Lønnsvekstanslaget er identisk med frontfagsramma, som ble resultatet også i KS-oppgjøret. Anslagene på lønns- og prisvekst er om lag på linje med de siste anslagene fra SSB og Norges Bank. Alle de viktigste prognosemiljøene tror dermed at vi i år vil få reallønnsvekst for første gang på fire år.

Den svake reallønnsutviklingen de siste årene har blitt forsterket av kraftig vekst i rentene, som har gjort at renteutgiftene har økt kraftig. Mange av Unios medlemmer påvirkes særlig hardt av dette siden de har høye studielån på toppen av boliglån.

Sysselsetting

Regjeringen anslår at antall sysselsatte personer vil øke med 0,5 prosent både i år og neste år. Anslaget for inneværende år er høyere enn de siste anslagene fra både SSB og Norges Bank.

Samtidig ligger ledigheten an til å holde seg på dagens svært lave nivå. Anslaget på registrert ledighet er 2,0 prosent i år og 2,1 prosent neste år. AKU-ledigheten, som også inkluderer personer som ikke har registrert seg som ledige hos NAV og dermed er høyere enn den registrerte ledigheten, vil ifølge regjeringen være under 4 prosent både i år og neste år. SSB har til sammenlikning anslått at AKU-ledigheten vil bli på 4,1 prosent i år og 4,2 prosent neste år.

Det er veldig positivt at vi ser ut til å komme ut av de siste årenes økonomiske utfordringer med høy sysselsetting og svært lav ledighet.

Arbeidsliv

RNB viser at utgiftene til det trygdefinansierte sykefraværet anslås å bli 3 mrd. kroner høyere i 2024 på grunn av vesentlig høyere sykefravær enn tidligere lagt til grunn. Dette er en kostnadsøkning på over 5 prosent. Samtidig ligger det an til å bli 5 000 flere mottakere av arbeidsavklaringer i 2024, noe som vil øke statens utgifter med ytterligere 1,5 mrd. kroner.

Det er det arbeidsrelaterte sykefraværet vi kan gjøre noe med. Det kan forebygges og reduseres gjennom systematisk arbeid med ulike belastningsfaktorer i arbeidsmiljøet.

Hvordan arbeidet organiseres og gjennomføres har stor betydning for hvor høyt sykefraværet blir i virksomhetene. I et arbeidsliv i rivende utvikling blir flere syke på grunn av sterkt arbeidspress. For store emosjonelle belastninger, vold og trusler, er det mulig å gjøre noe med, men da må vi drive aktiv forebygging og ikke bare reparasjon.

Det må satses ekstra på ungdom som verken er i utdanning eller i arbeid, gjennom økt satsing på kvalifisering og utdanning, samt økte ressurser til oppfølging og arbeidsrettede tiltak. Vi må få redusert antall unge som mottar arbeidsavklaringspenger. Færre på passive trygdeløp og flere i aktivitet er mye av løsningen på et økende utenforskap hos unge.

På tide å fjerne økt arbeidsgiveravgift for inntekter over 850 000 kroner

Regjeringen innførte i 2023 økt arbeidsgiveravgift for inntekter over 750 000 kroner. Avgiften ble beskrevet som midlertidig, men den ble likevel ikke fjernet i 2024-budsjettet. I stedet ble innslagspunktet justert til 850 000 kroner.

Unio har vært negativ til denne forhøyde avgiften siden den ble innført. Den har gjort det dyrere å ansette og beholde høyt utdannet arbeidskraft, og vi frykter at viktige kompetansemiljøer har måttet nedbemanne.

Det er derfor på overtid at regjeringen varsler i RNB at den ekstra arbeidsgiveravgiften skal avvikles fra 1. januar 2025.

Kommuneøkonomien

Revidert nasjonalbudsjett 2024

En sterk kommuneøkonomi er viktig for å sikre alle innbyggere tilgang til gode velferdstjenester, som helse og omsorg, barnehage og skole. De siste regnskapstallene fra kommunene (KOSTRA), som kom i mars, viser tydelig at kommuneøkonomien er under press. Andelen kommuner som hadde større driftsutgifter enn driftsinntekter – og dermed gikk med underskudd – økte markant i fjor, fra om lag 20 prosent i 2022 til hele 45 prosent i 2023. Samlet var underskuddet for disse kommunene hele 4,7 mrd. kroner.

Vi anslo i vårt innspill til statsbudsjettet for 2024 at det var behov for minst 2,5 mrd. kroner mer til kommunene enn regjeringen la opp til i budsjettframlegget, for å unngå kutt i kjernetjenestene utdanning, helse og omsorg. Innspillet ble ikke tatt til følge i Stortingets behandling av budsjettet.

Unio mener KOSTRA-tallene viser at kommuneøkonomien ikke er så god som regjeringen la til grunn i statsbudsjettet. Likevel har ikke regjeringen foreslått å bevilge mer penger til kommunene i år.

Stramme budsjetter og knapphet på kapasitet og kompetanse kan gi kutt i kommunale helse- og omsorgstjenester, i skoler og barnehager, og i andre velferdstjenester. Unios tillitsvalgte melder om et sterkt press på kommunale tjenester og blant annet økende grad av kutt i bevilgningene til barnehage og skole. Unio fastholder at det er behov for å øke de frie inntektene til kommunene med minst 2,5 mrd. kroner i 2024.

Unio mener:

- Kommunenes frie inntekter i 2024 må økes med minst 2,5 mrd. kroner ut over regjeringens forslag i RNB for å styrke kjernetjenestene utdanning, helse og omsorg.

Kommuneproposisjonen 2025 – riktig å styrke de frie inntektene

Regjeringen legger i Kommuneproposisjonen 2025 opp til en realvekst i frie inntekter i kommunesektoren i 2025 på 6,4 mrd. kroner. Av dette er 3,9 mrd. kompensasjon for demografisk utgiftsvekst, økte pensjonskostnader, mv. Regjeringen legger dermed opp til en realøkning av de frie inntektene på 2,5 mrd. kroner.

Det er positivt at regjeringen legger opp til å øke de frie inntektene til kommunesektoren med 2,5 mrd. kroner ut over merkostnader til demografi og pensjon i 2025. Den foreslåtte økningen i frie inntekter er på linje med behovet for 2025 som Unio spilte inn til regjeringens arbeid med 2025-budsjettet i januar.

Det er en riktig og nødvendig prioritering av regjeringen å satse på kommunene. Kommuner og fylkeskommuner har store utfordringer med å rekruttere og beholde kvalifiserte ansatte, blant

annet innenfor helsesektoren og utdanningssektoren. For mange innbyggere opplever at de ikke har lik tilgang på helsetjenester av like god kvalitet som andre samtidig som store kvalitetsforskjeller i utdanningssektoren utfordrer fellesskolen. Betydelige forskjeller i kvaliteten på tjenestetilbudet utfordrer retten til likeverdige velferdstjenester.

Av veksten på 2,5 mrd. kroner i de frie inntektene til kommunene, er 250 mill. kroner begrunnet med økt bemanning i barnehagene. Regjeringen gir med det et signal om at den erkjenner at det er en bemanningskrise i barnehagene. Men behovet er mye større enn 250 mill. kroner. For å oppnå regjeringens egen målsetting om 60 prosent barnehagelærere, er det behov for over 5 mrd. kroner.

Helse og omsorg

Det er bra at regjeringen foreslår å styrke sykehusene med 2 mrd. kroner i Revidert nasjonalbudsjett. Det trengs varige løft for å beholde og rekruttere helsepersonell. Det er pasientene avhengige av.

I det nasjonale [partnerskapet for reduserte ventelister](#), som ble lansert rett før revidert nasjonalbudsjett, tas det grep for å redusere både ventetidene og arbeidsbelastningen. Bedre ansvars- og oppgavedeling, mer innovasjon og partssamarbeid gir håp om å kunne løse både de enkle og de mer komplekse problemsstillingene. Når regjeringen nå foreslår å gi midler til å øke samhandling og redusere ventetider, mener Unio at det er avgjørende at hele den tverrfaglige bredden blir en del av løsningene. For at bærekraft i helsesektoren skal bli en realitet, er det også helt nødvendig å prioritere forebygging og rehabilitering.

Unio støtter regjeringens forslag om å øke bevilgningene til Helse Nord med et varig tilskudd på 250 mill. kroner. Det trengs for å sikre likeverdige helsetjenester, nødvendig omstilling, utvikling og beredskap i regionen.

Finansieringen av primærhelseteam er ikke foreslått videreført etter 1. juli 2024. Unio mener finansieringen må videreføres fram til en tverrfaglig allmennhelsetjeneste er på plass i 2025. Kompetente fagmiljø, som styrker kvaliteten i primærhelsetjenesten gjennom en fornyet ansvars- og oppgavedeling, vil ellers forvitte. Her må Stortinget kjenne sin besøkelsestid.

En sterk kommuneøkonomi er viktig for å sikre alle innbyggere tilgang til helse- og omsorgstjenester. Unio mener det er nødvendig med en økning på 1 mrd. kroner i rammene for kommunehelsetjenesten for å sikre bemanning, kompetanse og dreining til økt innsats for å utløse innbyggernes ressurser, se også avsnittet om kommuneøkonomi. Helsefremming, forebygging, habilitering og rehabilitering må styrkes kraftig for å dempe det økende presset på et hardt belastet helsevesen.

Unio mener:

- Finansieringen av primærhelseteam må videreføres fram til en tverrfaglig allmennhelsetjeneste er på plass i 2025.
- Rammene for kommunehelsetjenesten må økes 1 mrd. kroner for å sikre bemanning, kompetanse og dreining til økt innsats for å utløse innbyggernes ressurser.

Utdanning, kompetanse og forskning

Norsk innovasjons- og omstillingsevne er avhengig av at slagkraftige og kunnskapsintensive fagmiljøer har langsiktige og forutsigbare rammebetingelser. Unio har etterlyst en kraftigere forskningsinnsats og er blant annet kritisk til at langtidsplanen for forskning og høyere utdanning er helt uten forpliktende opptrappingsplaner. Høyere utdanning og forskning er samfunnsberedskap og investering i framtiden. Unio forutsetter at regjeringen i tilknytning til arbeidet med systemmeldingen samt i statsbudsjettet for 2025 tar et større ansvar for den totale forskningsinnsatsen.

Kuttene i universitets- og høyskolesektoren begynner for alvor å sette spor. Studietilbud legges ned, vitenskapelig ansatte får redusert forskningstid og fagmiljøer forringes. Institusjonene står i krevende omstillingsprosesser, varsler om ansettelsesstopp og nedbemanning. Dette rammer arbeidsvilkår, studiekvalitet og muligheten til å gi forskningsbasert utdanning. Høyere utdanning og forskning er samfunnsberedskap. Det krever langsiktighet og stabile rammebetingelser, og det krever at vi ivaretar hele bredden av fagområder.

Unio er skuffet over at regjeringen i RNB ikke reverserer kuttet på 50 mill. kroner til statlige UH-institusjoner som kom som en følge av budsjettavtalen med SV. Dette kom på toppen av andre kutt i sektoren og her la man opp til at forventet lønns- og prisvekst er lavere i statlige UH-institusjoner enn i statlig sektor for øvrig. Det gir ingen mening, og det bør rettes opp. Det er på tide at regjeringen innfrir på løftet i Hurdalsplattformen om å styrke basisfinansieringen av universiteter og høyskoler.

Det er positivt at regjeringen foreslår å tildele 8,5 mill. kroner i 2024 til universiteter og høyskoler for å følge opp tiltak i profesjonsmeldingen. Midlene er imidlertid bare en dråpe i havet i en sektor som allerede har underskudd på kompetanse, og som opplever utfordringer med å rekruttere og beholde ansatte. Vi stiller også spørsmål ved hvilke tiltak midlene er ment å dekke.

Situasjonen i UH-sektoren er kritisk. Sektoren må sikres tilstrekkelig og forutsigbar finansiering, og den må få en betydelig tilleggsbevilgning i 2024. Unio mener finansieringen blant annet må sikre utdanning av nok helsepersonell, slik institusjonene har fått føringer på.

Unio er positive til regjeringens forslag om å fjerne den årlige rammen på 500 mill. kroner til Retur-EU. Det sikrer fortsatt høy deltakelse fra instituttsektoren i Horisont Europa. Forskningsinstituttene har lyktes svært godt på denne konkurransearenaen og deres deltakelse er en forutsetning for at Norge skal nå målsettingen om en returandel på 2,8 prosent.

Regjeringen har i tilknytning til RNB, vurdert anmodningsvedtak om fuskesaker (jf. Stortingets vedtak nr. 474 (2023–2024), 6. februar 2024). I konklusjonen heter det at det ikke bør innføres en særregel om at studenter kan få utsatt iverksettelse av utestengningsvedtak i fuskesaker. Regjeringen viser til de ordinære reglene i forvaltningsloven, og peker på at det bør være opp til den enkelte institusjon å velge om det skal gis utsatt iverksettelse av utestengningsvedtak. Utestengning har alvorlige sosiale og økonomiske konsekvenser for studentene, og Unio mener utestengning først kan tre i kraft når eventuelle klager på vedtak er avgjort. Unio mener regjeringen her ikke gjør nok for å sikre studentenes rettsikkerhet og at det er stor fare for at studentene ikke behandles likt på tvers av utdanningsinstitusjonene.

Unio mener:

- Regjeringens ambisjon i Hurdalsplattformen om å øke basisfinansiering i UH må følges opp i statsbudsjettet for 2025. Økt aktivitet og nye satsinger må følges opp med friske midler.
- Kuttet på 50 mill. kroner som følge av redusert priskompensasjon til statlige universiteter og høyskoler må reverseres.
- Regjeringens beslutning om at det ikke bør innføres en særregel om at studenter kan få utsatt iverksettelse av utestengningsvedtak i fuskesaker må reverseres.

Politiet

Regjeringen foreslår i RNB at driftsbudsjettene til politiet og Politiets sikkerhetstjeneste (PST) økes med 1,9 mrd. kroner i 2024. Bevilgningen skal videreføres også i 2025.

Unio er tilfreds med at politiets virkelighetsbeskrivelse har blitt lyttet til og nå synes å bli forstått. Forslaget i RNB er en god start, og forhåpentligvis er dette slutten på den negative utviklingen de siste årene. Unio har nå en klar forventning om at dette fører til at ferdigutdannede politifolk kommer i jobb.

**Unio er Norges største hovedorganisasjon for universitets- og høyskoleutdannede.
Vi har om lag 400 000 medlemmer fordelt på 14 forbund.**

Unio er Norges største hovedorganisasjon for arbeidstakere med høyere utdanning. Vi har om lag 400 000 medlemmer: lærere, lektorer, førskolelærere, sykepleiere, forskere, politi, prester, fysioterapeuter, ergoterapeuter, diakoner, skatterevisorer, konsulenter, ledere, radiografer, maskinister, bibliotekarere og tannpleiere.

Unio vil sikre og videreutvikle velferdsstaten og samfunnets fellesverdier: sikre full sysselsetting, øke forskningen, kjempe mot fattigdom og privatisering av sentrale offentlige tjenester, øke verdsettingen av utdanningsgrupper i offentlig sektor, sikre gode trygde- og pensjonsordninger.

Unios medlemsforbund:

Utdanningsforbundet • Norsk Sykepleierforbund • Forskerforbundet
Politiets Fellesforbund • Norsk Fysioterapeutforbund • Det norske maskinistforbund • Akademikerforbundet
Norsk Ergoterapeutforbund • Norsk Radiografforbund • Presteforeningen • Bibliotekarforbundet
Norsk Tannpleierforening • Skatterevisorenes Forening • Det Norske Diakonforbund



Stortingsgata 2
0158 Oslo
sentralbord: 22 70 88 50
post@unio.no
www.unio.no